

MISKOLCI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
„VÁLLALKOZÁSELMÉLET ÉS GYAKORLAT”

Doktori Iskolája

Siposné Nándori Eszter

**SZEGÉNYSÉG ÉS GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS KAPCSOLATA AZ
ÁTMENETI ORSZÁGOKBAN 1990 UTÁN**

PhD értekezés tézise

**A Doktori Iskola vezetője:
Prof. Dr. Szintay István CsC
egyetemi tanár**

**Tudományos vezető:
Prof. Dr. Besenyei Lajos CsC
egyetemi tanár**

Miskolc, 2011.

TARTALOMJEGYZÉK

1. A KUTATÁS AKTUALITÁSA, A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA...	5
2. KUTATÁSI HÁTTÉR ÉS MÓDSZERTAN	6
3. A KUTATÁS ÚJ ÉS ÚJSZERŰ MEGÁLLAPÍTÁSAI	8
3.1. A szegénységgel foglalkozó társadalomfelfogás történelmi áttekintése..	8
3.2. A szegénységi koncepció megválasztásának szerepe	12
3.3. A gazdasági növekedés és humán fejlődés hatása a jövedelmi szegénység alakulására	14
3.4. A szegénység hatása a gazdasági növekedésre	18
3.5. Az intragenerációs állami újraelosztás hatása	19
4. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI	21
5. A KUTATÁS JÖVŐBENI IRÁNYAI.....	23
6. FELHASZNÁLT IRODALOM	24
7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK..	26

1. A KUTATÁS AKTUALITÁSA, A TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

A szegénység ma világméretű probléma. Évente közel nyolcmillió (napi szinten több mint húszezer) ember hal meg a szegénység közvetlen következményeként (Besenyei 2009). A szegénység felszámolását, illetve csökkentését egyrészt a másokon való segíteni akarás altruista gondolata, másrészt a szegénység mérséklésével együtt járó nagyobb gazdasági és politikai stabilitás indokolja (Világbank 1998). A szegénységcsökkentés és a gazdasági növekedés rendszerint együtt járnak, vagyis a szegénység bővülése és fokozódása visszaveti a gazdasági teljesítményt. Ezen kívül a szegénység felszámolására tett erőfeszítéseket gyakran politikai és stratégiai megfontolások befolyásolják.

A szegénység csökkentése ma minden eddiginél égetőbb probléma. A szegénység mérséklésére, illetve felszámolására kidolgozott stratégiák jelentős mértékben támaszkodnak a jövedelem növekedésére vagy az állami redisztribúcióra, vagy mindkettőre (Odekon 2006). A gazdasági növekedés szegénységcsökkentő szerepe azonban máig vita tárgyát képezi. Kétségtelen, hogy gyorsabb gazdasági növekedés gyorsabb szegénységcsökkentéssel jár, azonban a két tényező közötti pontos kapcsolat természetét illetően az elemzők körében régóta tartó vita folyik. A jelenlegi gazdasági helyzetben, amikor a gazdasági növekedés erőteljes lelassulása, illetve visszaesése tapasztalható, rendkívül fontos kérdés, hogy a szegénység csökkentése, illetve a tömeges elszegényedés megakadályozása hogyan biztosítható.

Mivel a gazdasági növekedés mennyiségi értelmezése helyett napjainkban egyre inkább a fejlődés minőségi; gazdasági, társadalmi és környezeti tényezőket is figyelembe vevő felfogása kerül előtérbe, a szegénység és a gazdasági növekedés kapcsolatának vizsgálata mellett a szegénység fejlődéssel való kapcsolatának vizsgálata is lényeges feladat.

A disszertáció kutatási kérdései az alábbiakban foglalhatók össze:

- *Mennyiben függ a szegénység a választott szegénységi definíciótól?* Tapasztalható-e szignifikáns eltérés a szegénység szubjektív és objektív definíciói által meghatározott szegénységi küszöbök között? Hogyan határozható meg a választott szegénységi küszöb és a szegénységi mutatók közötti összefüggés?
- *Hogyan hat a gazdasági növekedés és a fejlődés a jövedelmi szegénység alakulására?* Képesek-e szignifikánsan csökkenteni a szegénységben élők számát és a szegénység mélységét?

- *Befolyásolják-e a szegénység összetevői a növekedést és a fejlődést, és ha igen, hogyan?* Mivel a szegénység komplex fogalom, számos összetevője, jellemzője definiálható. Azt vizsgálom meg, hogy ezek hogyan hatnak a növekedésre.
- *Hogyan hat a növekedés és fejlődés a jövedelemeloszlásra?* A gazdasági növekedés, illetve a fejlődés esetleges szegénységcsökkentő hatása nem növeli-e meg a jövedelemegyenlőtlenségeket, vagy a jövedelemegyenlőtlenségek csökkenése nem növeli-e a szegények számát?
- *Milyen szerepe van a szociálpolitikának, vagyis az intragenerációs állami újraelosztásnak?* Vissza fogja-e a redisztribúció a gazdasági növekedést, illetve a humán fejlődést, vagy elősegíti azt?

2. KUTATÁSI HÁTTÉR ÉS MÓDSZERTAN

Kutatásom legfőbb információforrásait a tárgyban megjelent szakkönyvek, cikkek, kutatási beszámolók, statisztikai kiadványokból nyert adatok, valamint primer adatok jelentik.

A szegénység témakörével a közgazdasági egyetemi képzés befejezése, 2005 óta foglalkozom. A doktori iskolában eltöltött három év, és az azóta eltelt két és fél év során a szegénység legfontosabb meghatározóival foglalkoztam megyei, országos és nemzetközi szinten. A témában több magyar és nemzetközi konferencián tartottam előadást, illetve publikáltam. Szociológus hallgatóként szintén a szegénységgel foglalkoztam, szakdolgozatomat a szubjektív szegénység Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vizsgálatáról írtam. A témában végzett kutatásommal az Országos Tudományos Diákköri Konferencián I. helyezést értem el. Az Amerikai Egyesült Államokban Fulbright ösztöndíjasként eltöltött egy év során a szegénység szubjektív megítélésének vizsgálatára alkalmas módszertan tanulmányozásával foglalkoztam, és részletekbe menően megismerkedtem a szisztematikus adatgyűjtés módszereivel.

A Miskolci Egyetemen harmadik éve oktatási feladataim közé tartozik a gazdaságszociológia tárgy oktatása, amelynek egyik fontos témaköre a jövedelemegyenlőtlenségek, a gazdagság és a szegénység okainak és következményeinek vizsgálata.

Munkám a szegénység és a gazdasági növekedés, valamint a tágabb értelemben vett fejlődés közötti kapcsolat pontos meghatározására tesz kísérletet. Legfőbb célom, hogy egy olyan modellt alkossak, amely a két jelenség közötti kapcsolatot pontosan leírja. A modell megalkotása mellett alkalmazom azt az általam vizsgált országokra. Elemzésem területétül azokat az átmeneti országokat választottam, amelyek a Világbank csoportosítása szerint azonos fejlettségi kategóriába tartoznak. Ezek közé Magyarország mellett Csehország, Horvátország, Észtország, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Oroszország és Szlovákia tartoznak. Mivel valamennyi vizsgált ország 1990 körül tért át a tervutasításos rendszerről a piacgazdaságra, az elemzésem időhorizontjául az 1990 óta eltelt

időszakot választottam. A felállított modell segítségével azt próbálom megállapítani, hogy ebben a régióban mi jellemzi a szegénység és a gazdasági növekedés, illetve a humán fejlettség kapcsolatát.

A dolgozat második fejezetében mindezeknek megfelelően bemutatom a szegénység meghatározásának lehetőségeit, a szegénységgel kapcsolatos társadalomfelfogás időbeli változását, valamint a gazdasági növekedés, illetve humán fejlettség és a szegénység kapcsolatára vonatkozó legfontosabb elméleteket. A harmadik fejezet bemutatja a szegénység és a gazdasági növekedés alakulását a vizsgált országokban, a negyedik fejezet pedig a mérés módszertanával foglalkozik. A következő fejezet a szegénységkonceptiók közötti választás fontosságával foglalkozik, a hatodik és hetedik fejezetek pedig a szegénység és a gazdasági növekedés, illetve humán fejlődés közötti kapcsolat elemzésével foglalkoznak. Ezen kapcsolat kétirányú elemzése azért fontos, mert nem csak a gazdasági növekedés szegénységre gyakorolt hatása lehet lényeges, hanem a szegénység egyes összetevőinek a gazdasági növekedés lefékezésében, vagy éppen felgyorsításában játszott szerepe is. A nyolcadik fejezet az állami újraelosztás hatását vizsgálja a gazdasági növekedésre és a humán fejlődésre. Az értekezés a kutatás fő gondolatainak összefoglalásával, valamint következtetések levonásával (9. fejezet) zárul.

Számításaimat kvalitatív (interjúkészítés és kérdőíves adatgyűjtés) és kvantitatív (becslés, hipotézisvizsgálat, két- és többváltozós korreláció- és regressziószámítás, elaszticitás számítás) statisztikai módszerek alkalmazásával végeztem. A primer adatok gyűjtéséhez szisztematikus adatgyűjtési technikákat alkalmaztam. Ezeket a módszereket az 1980-as években dolgozta ki Susan C. Weller antropológus és A. Kimball Romney matematikus az Amerikai Egyesült Államokban. A módszer előnye, hogy jelentős mértékben csökkenti a megbízható eredmények eléréséhez szükséges mintanagyságot. Annak meghatározásában ugyanis figyelembe veszi a vizsgált jelenségről a társadalom tagjai között fennálló konszenzus mértékét. A módszer alapfeltevése, hogy minél nagyobb ez a konszenzus, annál kevesebb adatközlő megkérdezése is elegendő megbízható eredmények eléréséhez (Weller – Romney 1988). A primer adatgyűjtést 2007-ben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében végeztem.

A szekunder adatfeldolgozást az Eurostat, a Világbank, az IMF, a Nép számlálás honlapjain megjelenő nyilvános adatbázisok, valamint az IMF International Financial Statistics, valamint Government Finance Statistics adatbázisai, illetve az ENSZ Human Development Report-jai alapján végeztem. A statisztikai számításokhoz, illetve a grafikus ábrák elkészítéséhez az SPSS 17.0 statisztikai programcsomagot, valamint Microsoft Excel táblázatkezelő szoftvert használtam. A többváltozós regresszió-számításnál az optimális regressziósmodell meghatározásához a backward módszert alkalmaztam.

A gazdasági növekedés és a humán fejlettség szegénységre gyakorolt hatásának vizsgálatakor a szegénységi rátát, a relatív szegénységi rést és a négyzetes szegénységi rést használom a szegénység jellemzésére, illetve egy úgyneve-

zett szegénységi indexet, mely az előbb felsorolt három mutató egyszerű szám-tani átlagaként adódik. A szegénységi mérőszámok meghatározásához a Világ-bank által Kelet- és Közép-Európára meghatározott 4,3 dolláros napi szegénysé-gi küszöböt veszem figyelembe. A szegénységnek a növekedésre és fejlődésre gyakorolt hatásának vizsgálatakor a szegénység komplex megközelítését alkal-mazom, így a monetáris tényezők mellett nem-monetáris tényezőket (regionális kohézió, tartós munkanélküliség rátája, korai iskolaelhagyók aránya, születéskor várható átlagos élettartam) is figyelembe veszek. A jövedelemegyenlőtlenség mutatójaként a Gini-koefficiens, a Pareto által kidolgozott u_x mutatót, és az előbbi kettőből képezhető jövedelemegyenlőtlenségi indexet alkalmazom. A gazdasági növekedést az egy főre jutó átlagjövedelemmel, a vásárlóerő-paritáson számított egy főre jutó GDP-vel, és az előző kettőből képezhető gaz-dasági növekedési index-szel mérem. Az indexek alkalmazását az indokolja, hogy így egyetlen mutatószámmal jellemezhető a vizsgált jelenség különböző elemeit kifejező mutatók értékében bekövetkező változás. A komplex értelem-ben vett növekedés operacionalizálására a Humán Fejlettségi Indexet (HDI) használom.

3. A KUTATÁS ÚJ ÉS ÚJSZERŰ MEGÁLLAPÍTÁSAI

Az elvégzett kutatás során a szegénység és a gazdasági növekedés, illetve fejlődés kapcsolatára vonatkozó, újnak, illetve újszerűnek gondolt tudományos eredményeket három pont köré gyűjtve mutatom be:

- a szegénység felszámolásának lehetőségei, illetve a gazdasági növekedés-nek, illetve a humán fejlődésnek a szegénységcsökkentésben játszott szerepe a szakirodalomban;
- a szegénységkonceptiók közötti választás jelentősége;
- a szegénység, a gazdasági növekedés és fejlődés, a jövedelemegyenlőtlenség és a redisztribúció kapcsolatának jellemzése a vizsgált átmeneti országok-ban.

3.1. A szegénységgel foglalkozó társadalomfelfogás történelmi áttekintése

A szegények segítésére és a jövedelemegyenlőtlenségek csökkentésére kidolgo-zott módszerek a történelem során annak függvényében változtak, hogy hogyan ítélték meg a szegénységet, kit tartottak felelősnek a szegénység kialakulásában.

Az állami újraelosztás hívei leginkább a hasznosság, a társadalmi igazsá-gosság és az egyenlőségeszme érvényesülésének biztosítása miatt érezték a sze-gények segítését szükségesnek. A hasznosság szem előtt tartása azt jelenti, hogy a szegénység csökkentése annak költségei miatt szükséges. Már a XVIII. szá-zadban fogalmazódtak meg javaslatok (Townsend, Young, Bentham javaslatai) a szegénység költségeinek mérséklésére, később pedig a liberális társadalomel-

méletek képviselői vélekedtek úgy, hogy a szegénység és az egyenlőtlenség költségeinek csökkentése érdekében a kapitalizmus a leghatékonyabb társadalmi rendszer. Az igazságosság eszméjének értelmében a szegények segítése a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségek mérséklése érdekében szükséges. A szegénység elleni küzdelem legfőbb motiváló ereje az egyenlőség biztosítása is lehet. A kollektivisták szerint az egyik legfontosabb eszme az egyenlőség. A kollektivisták azonban eltérően vélekednek arról, hogy az egyenlőség eszméje megvalósítható-e a piacgazdaság keretei között, vagy az állam meghatározó szerepének kell érvényesülnie.

A szegényeket segítő állami újraelosztást leginkább a XIX. század elején, valamint a libertáriánus társadalomelméletek kialakulásakor érték támadások. Ezek egyrészt a fennálló segélyezési rendszer kritikájaként, másrészt a szabadság, mint legfontosabb érték biztosításaként jelentek meg.

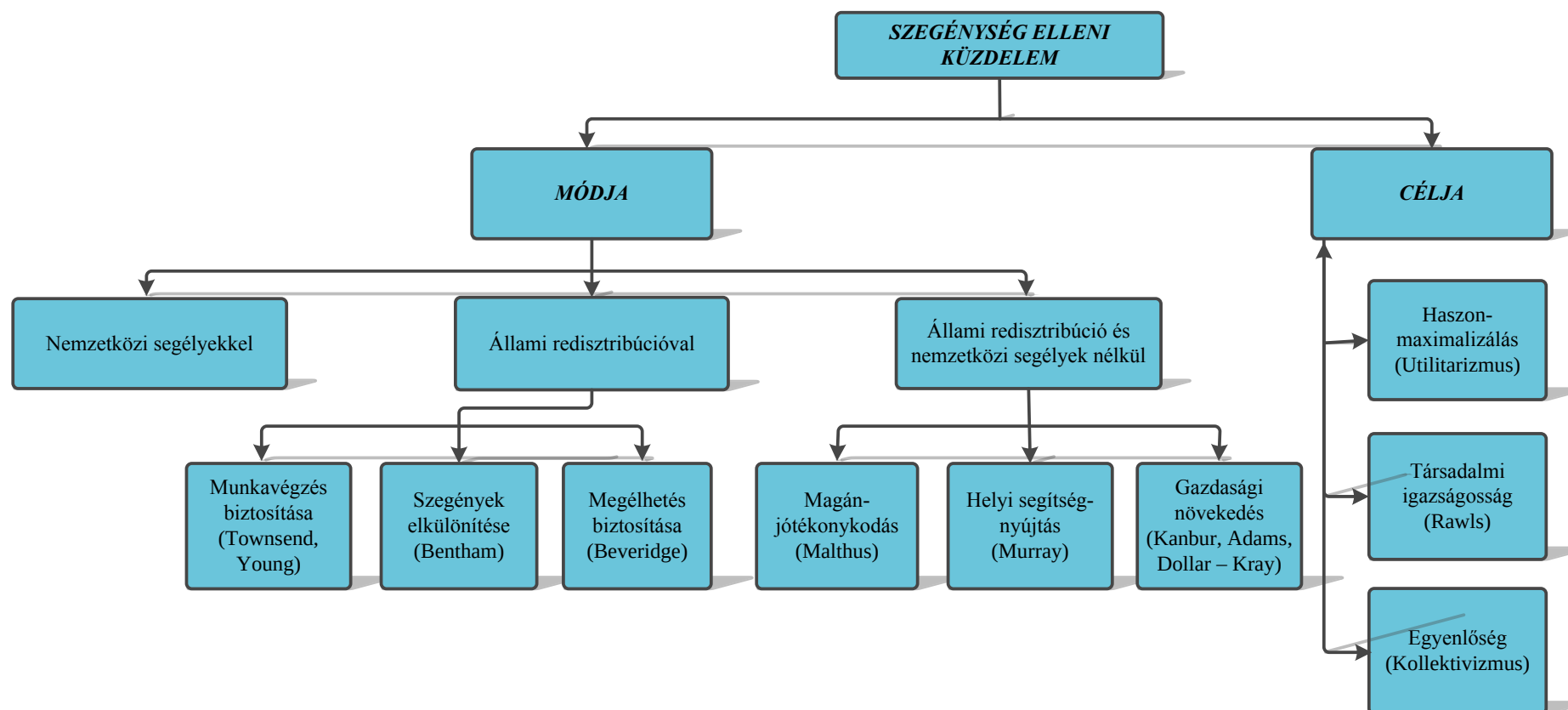
Az állami újraelosztás ellenzői a szegények megsegítésére a magánjótékonykodást, illetve a helyi segítségnyújtást tartják elfogadhatónak. A jövedelmek redisztribúciója helyett vagy mellett továbbá a nemzetközi segélyek is hozzájárulhatnak a szegénység mérsékléséhez.

A gazdasági növekedésnek a jövedelmi szegénységre gyakorolt hatásáról a közgazdászok között régóta tartó vita folyik. Számos szakember (Chenery és társai (1974), Adelman és Morris (1973), Ravallion (2009)) vélekedik úgy, hogy a gazdasági növekedés nem elegendő a szegénység csökkentéséhez. Napvilágot láttak azonban olyan kutatási eredmények is (Dollar és Kray (2001), Kanbur (1987), Adams (2003)), amelyek a szegénység és a gazdasági növekedés között szignifikáns kapcsolatot feltételeztek. A jövedelmi szegénység felszámolásában az oktatási rendszer és az egészségügyi ellátás is fontos szerepet játszhatnak. Mivel ezek a gazdasági teljesítményt kifejező egy főre jutó GDP mellett a humán fejlettség komponensei, a humán fejlettség szegénységcsökkentő szerepe valószínűsíthető.

A szegénységnek a növekedésre gyakorolt hatásakor nem kizárólag a jövedelmi szegénységgel kell foglalkozni, hanem a szegénység és a társadalmi kiakasztottság komplexebb megközelítésével. A jövedelmi szegénységnek a fejlődésre gyakorolt hatása ugyanis nem állandó. A kapcsolat vizsgálatakor mindenképpen figyelembe kell venni olyan más tényezőket is, mint az egyenlőtlenség, a munkanélküliség vagy a halandóság. Ezek ugyanis együttesen határozzák meg az alapvető szabadságjogokat, amelyek biztosítása jelenti a fejlődést (Sen 2003).

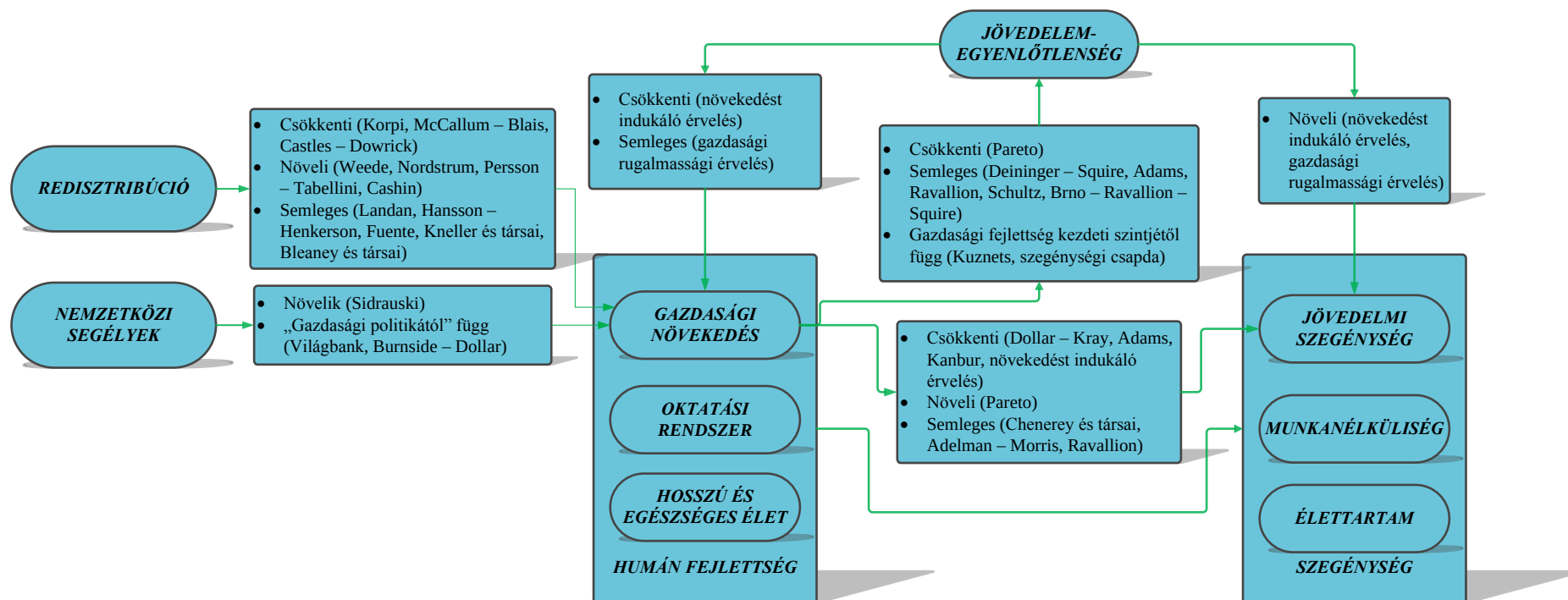
A gazdasági növekedés és a szegénység kapcsolatának vizsgálatakor nem hagyható figyelmen kívül a jövedelemegyenlőtlenségek alakulása és a jövedelmek újraelosztásának hatása sem. A szegények segítségével kapcsolatos elméleti megközelítéseket az 1. ábra foglalja össze. A szegénység, a gazdasági növekedés és a humán fejlettség modellje pedig a 2. ábrán látható. Elemzésem célja, hogy a 2. ábrán bemutatott kapcsolatok jellemzőit a vizsgált országokban feltárjam.

1. ábra: A szegénység elleni küzdelem lehetséges módjai és céljai

Forrás: saját szerkesztés

2. ábra: A szegénység és a gazdasági növekedés, illetve a humán fejlettség modellje

Forrás: saját szerkesztés

1. tézis

Amennyiben a legfontosabb érték a társadalmi igazságosság vagy az egyenlőség biztosítása, és a szegénység okát valamilyen külső körülményben látják, illetve a szegénységet annak költségei miatt tartják károsnak, akkor az állami újraelosztás megengedett és kívánatos a szegénység csökkentése érdekében. A szabadság, mint legfőbb érték biztosítása, valamint a szegénységért az egyén felelőssé tétele azonban mérsékli a redisztribúció iránti igényt.

3.2. A szegénységi koncepció megválasztásának szerepe

Mivel a szegénységkutatásokban és a nemzetközi összehasonlításokban leginkább abszolút és relatív szegénységkonceptiókat alkalmaznak, ezek eltérése a szubjektív szegénységkonceptiótól, vagyis a társadalom általános értékítéletétől lényegesen torzíthatja a kutatások eredményét.

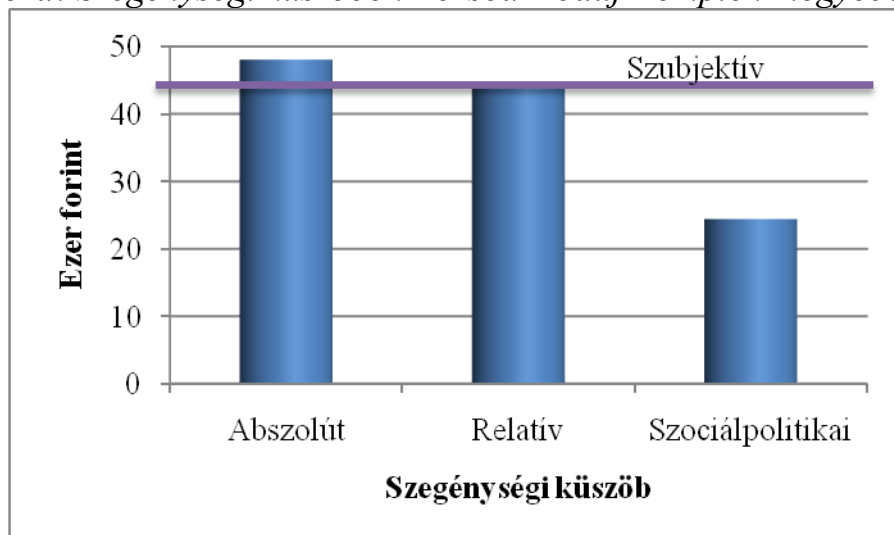
Az Easterlin (1995) paradoxon szerint a gazdagabb emberek általában boldogabbak, de egy bizonyos átlagjövedelem-szint (ami valahol 10.000 és 20.000 dollár között van) fölött nincs kapcsolat a jövedelem és a boldogság között. Mivel Magyarországon az átlagjövedelem a kutatás idején 7453 dollár¹ volt, kiinduló hipotézisem szerint a szubjektív és az abszolút szegénységkonceptiók szoros korrelációban állnak egymással. Egy 2008-ban végzett kutatás megállapította, hogy az egyének relatív helyzetének a magas jövedelmű háztartásokban hatása van az egyének szubjektív jólétére. A fejlődő országokban élőkét azonban pusztán az abszolút helyzetük befolyásolja (Fafchamps – Shilpi 2008). Althusser (2008) és Poulantzas (1978) munkái alapján a szegénység szociálpolitikai koncepciója, amely az uralkodó osztály ideológiáját fejezi ki, független a társadalom többi rétegének elképzeléseitől. Ezek alapján a kiinduló hipotézisem a következő: a szubjektív szegénységi küszöb eltér a szociálpolitikai szegénységkonceptió alapján meghatározott szegénységi küszöbtől.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az aránytartó részminták és a gyorscsoportosítás módszerével végzett primer adatgyűjtés alapján a szegénységgel leginkább szoros kapcsolatban álló fogalmak az alacsony jövedelem, a roma származás, a munkanélküliség és a segélyben részesülés. További tételek a betegség, a sokgyermekes család, az alacsony komfortfokozat, az alacsony iskolai végzettség, az alkoholizmus, valamint a korai családalapítás. Ahol ez szükségesnek bizonyult, az aránymérő skálák segítségével meghatároztam ezeknek a fogalmak a pontos definícióját. A gyűjtött adatok alapján meghatározott szubjektív szegényi küszöbnek az objektív szegénységi küszöbökkel való összeha-

¹ Forrás: www.ksh.hu és www.mnb.hu

sonlítása a 3. ábrán látható. Hipotézisvizsgálat segítségével megállapítottam, hogy az abszolút és relatív szegénységi küszöbök egybeesnek a társadalom szubjektív értékítéletével. A szociálpolitikai szegénységkonceptió az esetek mintegy 41 százalékában szignifikánsan különbözik a szubjektívtól. Az eltérések elsősorban a jövedelem alapján meghatározott definíciókból adódnak. Az egyezőség mértéke a gyerekszám (100%), az iskolai végzettség (100%) és az idős kor (80%) esetén magasnak bizonyult.

3. ábra: Szegénységi küszöbök Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, 2007

Forrás: saját szerkesztés a KSH (2008), az Eurostat, a 224/2006. kormányrendelet 7. § 329/2006. kormányrendelet 6. § és saját számítás alapján

2. tézis

T2a: A szegénységgel korreláló tényezők az alacsony jövedelem, a roma származás, a segélyre való jogosultság és a munkanélküliség. A betegség, a sokgyermekes család, az alacsony komfortfokozat, az alacsony iskolai végzettség, az alkoholizmus és a korai családalapítás kisebb mértékben kapcsolódnak a szegénységhez a szubjektív megítélés szerint.

T2b: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az abszolút és a relatív szegénységi küszöb egybeesik a szubjektív szegénységi küszöbvel. A szociálpolitikai szegénységi küszöb a támogatási formák 41 százalékában szignifikánsan különbözik a szubjektív szegénységi küszöbtől.

A szegénységkonceptiók összehasonlítása mellett az is fontos, hogy a szegénység különböző mutatóit hogyan befolyásolja a szegénységi küszöb megválasztása. Paretonak (1964) a jövedelemeloszlás és a jövedelemszint kapcsolata vonatkozóan feltárt összefüggései a szegénységi küszöb és a szegénységi ráta kapcsolatának vizsgálatára is alkalmazhatók. Kiinduló hipotézisem, hogy a szegénységi küszöb és a szegénységi ráta közötti kapcsolat legjobban hatványkitevős összefüggéssel közelíthető, és a kitevőben szereplő konstans értéke 1,5 kö-

rül alakul. Bizonyítani kívánom, hogy a szegénységi küszöb és a relatív szegénységi rés kapcsolata is hasonló módon írható le.

A rendelkezésre álló adatok felhasználásával megállapítható, hogy a különböző szegénységi küszöbök és az adott küszöbnél többet keresők száma közötti kapcsolat legjobban exponenciális görbével közelíthető, ami alapján a szegénységi küszöb (x) és a szegénység ráta (H) közötti kapcsolat az alábbi összefüggéssel jellemezhető:

$$H = 1 - \frac{1,295 \cdot 10^9 \cdot 0,995^x}{n},$$

ahol n a népességszám. A szegénységi küszöb (x) és a szegénységi rés (PG) kapcsolata pedig az alábbi összefüggéssel írható le:

$$PG = e^{4,410 - \frac{263,217}{x}}.$$

3. tézis

A vizsgált átmeneti országokban 1990 óta a szegénységi küszöb és a szegénységi ráta közötti kapcsolat exponenciális összefüggés szerint alakul. A szegénységi küszöb és a szegénységi rés közötti kapcsolat logisztikus görbével jellemezhető.

3.3. A gazdasági növekedés és humán fejlődés hatása a jövedelmi szegénység alakulására

Adams (2003) úgy találta, hogy a kelet-európai és a közép-ázsiai országok bevonásával elvégzett vizsgálatban a gazdasági növekedés és a különböző szegénységi mutatók, valamint a jövedelemegyenlőtlenség közötti kapcsolat szignifikánsan negatív. A kelet-európai és közép-ázsiai országoknak a vizsgálatból való kizárása után a gazdasági növekedésnek a szegénységgel való kapcsolata továbbra is negatív maradt, viszont a rugalmasság pontbecslésére abszolút értékben alacsonyabb érték adódott; a gazdasági növekedésnek az egyenlőtlenségekre gyakorolt hatása pedig már nem bizonyult szignifikánsnak. Ez alapján feltételezésem szerint a vizsgált országok esetén a gazdasági növekedés és a humán fejlődés a szegénységet és a jövedelemegyenlőtlenséget szignifikánsan képes csökkenteni. Az elemzést elvégzem kizárólag Közép-Európára vonatkozóan is (vagyis Oroszország kizárásával), illetve évtizedekre lebontva is.

A regressziós elemzés alapján megállapítható, hogy sem a gazdasági növekedés, sem a humán fejlődés nem gyakorol jelentős hatást a Gini-koefficiensre, viszont a Pareto-féle egyenlőtlenségi mércére a gazdasági növekedés valamennyi mutatója szignifikáns pozitív hatással van. Az évtizedenkénti vizsgálat (1. táblázat) kimutatta, hogy míg az 1990-es években az egy főre jutó GDP nem gyakorol szignifikáns hatást a jövedelemegyenlőtlenségre (u_x), addig

a 2000-es években már jelentősen csökkenti azt. A gazdasági és a jövedelem-egyenlőtlenségi indexek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a gazdasági növekedés szignifikánsan képes csökkenteni a jövedelemegyenlőtlenséget, a humán fejlődés hatása viszont ebben az esetben sem szignifikáns. A kapcsolatok jellegét illetően az 1990-es és a 2000-es évek között nem tapasztalható változás (1. táblázat). A vizsgálatot a közép-európai országokra külön elvégezve (Oroszország kihagyásával) a fentiekkel azonos eredmények adódnak.

1. táblázat: A gazdasági növekedés és humán fejlettség szegénységre és egyenlőtlenségre gyakorolt hatásának regressziós együtthatói

		Gazdasági növekedés			Humán fejlettség
		átlag-jövedelem	egy főre jutó GDP	gazdasági növekedés indexe	
Jövedelemegyenlőtlenség					
Gini együttható	1990-es évek	0,104	0,093	-	0,575
	2000-es évek	-0,103	-0,243	-	0,261
u ₃₉₃	1990-es évek	1,831*	1,088	-	1,863
	2000-es évek	1,495*	2,573*	-	3,370
jövedelem-egyenlőtlenségi index	1990-es évek	-	-	-0,462*	0,372
	2000-es évek	-	-	-0,947*	-0,801
Szegénység					
szegénységi arány	1990-es évek	-1,690*	-1,024	-	-1,824
	2000-es évek	-3,231*	-4,642*	-	-4,205
relatív szegénységi rés	1990-es évek	-2,102*	-1,033	-	-1,749
	2000-es évek	-2,534*	-4,133*	-	-1,168
négyzetes szegénységi rés	1990-es évek	-2,280*	-0,903	-	-1,545
	2000-es évek	-2,531*	-3,085	-	2,073
szegénységi index	1990-es évek	-	-	-2,693*	-1,858
	2000-es évek	-	-	-4,382*	-3,094

Jelölés: - az adott kapcsolat elemzése nem a vizsgálat tárgya

* a kapcsolat szignifikáns

Forrás: saját szerkesztés

A gazdasági növekedés mindkét mutatója (az átlagjövedelem és a GDP) szignifikánsan csökkenti a szegénységi rátát és a relatív szegénységi részt, a négyzetes szegénységi résre azonban pusztán az átlagjövedelem gyakorol szignifikáns hatást. Az átlagjövedelem és a GDP esetén a szegénység növekedési rugalmassága közel azonos. Közép-Európát külön megvizsgálva a GDP hatása egyik szegénységi mutatóra nézve sem bizonyul szignifikánsnak. Az egy főre jutó GDP hatása az 1990-es években még nem volt szignifikáns a szegénységre, a 2000-es években azonban már a szegénységi ráta és a relatív szegénységi rés csökkentésében is jelentős hatása van (1. táblázat). A gazdasági növekedés indexének és a humán fejlődésnek a szegénységi indexre gyakorolt hatását vizsgálva megállapítható, hogy a gazdasági növekedés szignifikánsan képes csökkenteni a szegénységet, a humán fejlődésnek azonban semmilyen szignifikáns hatása

nincs. A kapcsolatok természete a két vizsgált évtizedben (1. táblázat), illetve Közép-Európát külön is megvizsgálva megegyezik.

4. tézis

T4a: A vizsgált országokban az 1990 óta eltelt időszakban a gazdasági növekedésnek és a humán fejlődésnek a szegénységre és a jövedelemegyenlőtlenségre gyakorolt hatása eltérő.

T4b: Az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson mért GDP növekedése ugyanolyan mértékben csökkenti a szegénységben élők arányát, és a szegénység mélységét, mint az egy főre jutó átlagos reáljövedelem / reálkiadás egységni növekedése.

T4c: Az ezredforduló óta felértékelődött az egy főre jutó GDP változás szerepe a jövedelemegyenlőtlenségek és a szegénység alakulásában.

A gazdasági növekedés szegénységre gyakorolt hatása a Lorenz-görbe változatlanóságát feltételezve az analitikus rugalmasság segítségével vizsgálható. Hipotézisem, hogy a szegénység növekedési rugalmassága független a gazdasági fejlettség kezdeti szintjétől, valamint a szegénységi küszöbtől.

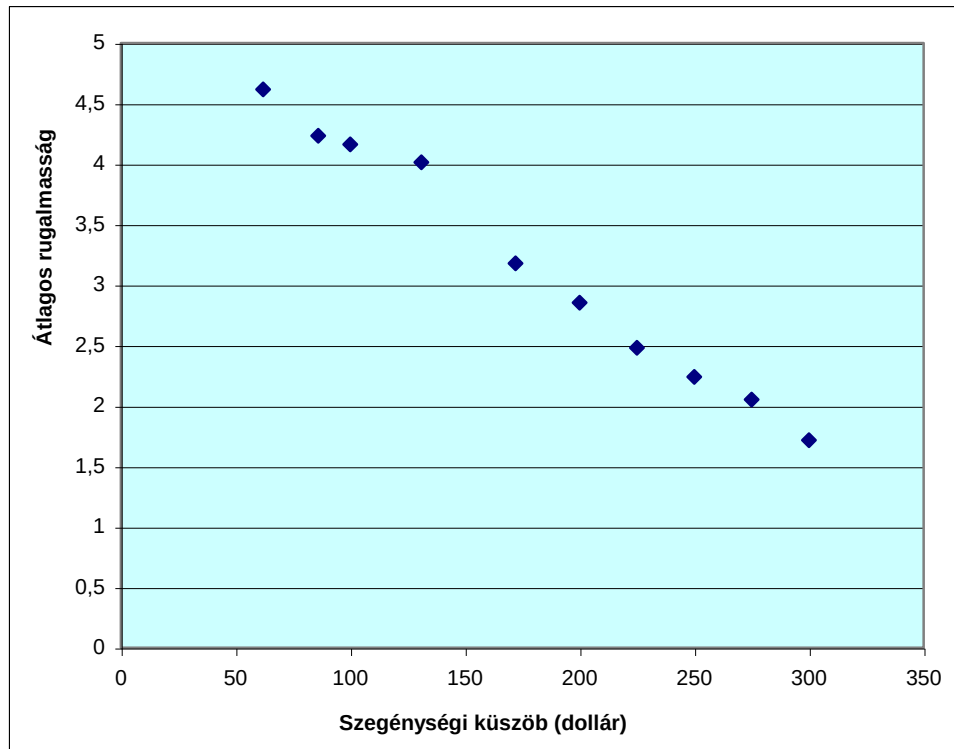
A 131 dolláros havi szegénységi küszöbhez (ami napi szinten 4,3 dollárnak felel meg) tartozó rugalmasság értékek és a gazdaság fejlettsége közötti kapcsolat a jövedelmek figyelembevételére esetén lineáris, a jövedelmek szórása esetén pedig hatványkitevős görbével írható le legjobban (2. táblázat), vagyis a két változó közötti függetlenséget feltételező kiinduló hipotézist el kell utasítani.

2. táblázat: A gazdaság fejlettsége és a rugalmasság kapcsolatát leíró görbék jellemzői

Trendfüggvény	Jövedelmek figyelembevételével			Jövedelmek szórásának figyelembevételével		
	F	F szign.	Korrigált R^2	F	F szign.	Korrigált R^2
Lineáris	103,529	0,000	0,730	82,521	0,000	0,688
Logaritmikus	49,679	0,000	0,562	41,456	0,000	0,522
Inverz	22,340	0,000	0,360	20,553	0,000	0,346
Exponenciális	85,125	0,000	0,689	266,070	0,000	0,878
Hatványkitevős	61,888	0,000	0,616	287,349	0,000	0,886
Logisztikus	34,359	0,000	0,467	266,070	0,000	0,817

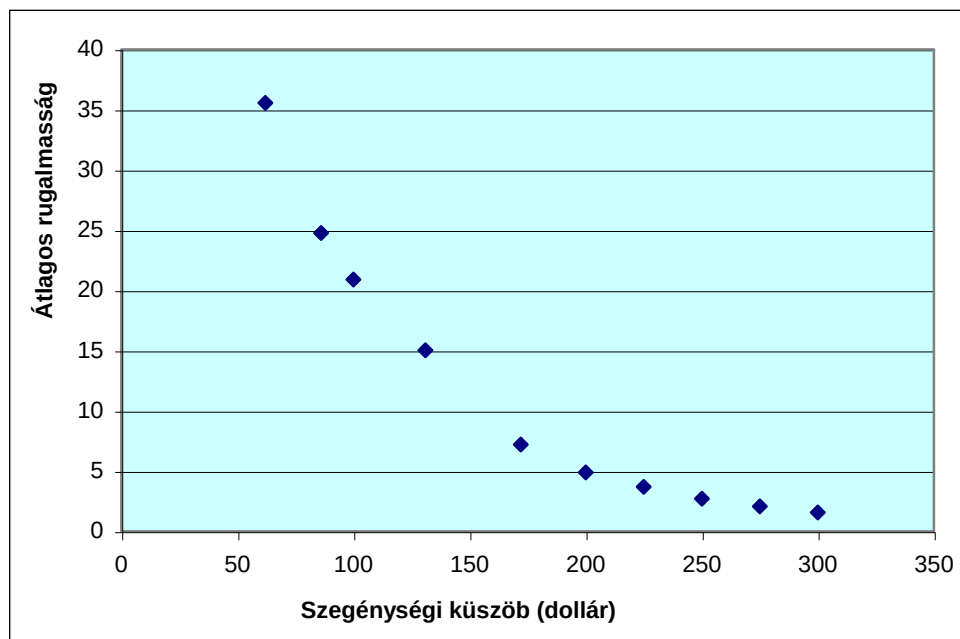
Forrás: saját számítás

4. ábra: Az átlagos rugalmasság a szegénységi küszöb függvényében (a jövedelmekre vonatkozó rugalmasság felhasználásával)

Forrás: saját szerkesztés

5. ábra: Az átlagos rugalmasság a szegénységi küszöb függvényében (a jövedelmek szórására vonatkozó rugalmasság felhasználásával)

Forrás: saját szerkesztés

A szegénységi küszöbök és a rugalmasság kapcsolata a 4. és az 5. ábrákon látható. A két változó közötti kapcsolatot leírására különböző görbéket illesztettem a 4. és az 5. ábrákon látható adatsorra. A korrigált többszörös determinációs együttható alapján legjobban illeszkedő görbékhez tartozó F-próbák alapján megállapítást nyert, hogy a rugalmasság nem független a választott szegénységi küszöbtől.

5. tézis

5a

A szegénység növekedési rugalmassága a gazdasági fejlettség kezdeti szintjének függvényében változik. A gazdaság fejlettség és a jövedelmek alapján számított rugalmasság közötti kapcsolat lineáris, a gazdaság fejlettség és a jövedelmek szórásának figyelembe vételével számított rugalmasság közötti kapcsolat hatványkitevős görbével írható le legjobban.

5b

A relatív szegénységi rés növekedési rugalmassága függ a szegénységi küszöb nagyságától. Amennyiben a rugalmasság számítása az átlagjövedelem alapján történik, akkor az elaszticitás a szegénységi küszöbvel fordítottan arányos. Amennyiben viszont az elaszticitás számszerűsítésének a jövedelemeloszlás szórása az alapja, akkor a szegénységi küszöb és az elaszticitás közötti kapcsolat exponenciális összefüggés szerint írható le.

3.4. A szegénység hatása a gazdasági növekedésre

A szegénység gazdasági növekedésre, illetve humán fejlődésre gyakorolt hatását úgy lehet legpontosabban kimutatni, ha a szegénységnek nemcsak a jövedelmi aspektusát veszem figyelembe, hanem komplex megközelítést alkalmazok. Egy olyan gazdaságban ugyanis, ahol jelen van a magántulajdon és a verseny, a gazdasági jelenségek rendkívül komplexek, az azokat alkotó elemek változása egymással kölcsönhatásban valósul meg (Pareto 1901). A Social Protection Committee ajánlásainak megfelelően (Szivós 2005) a vizsgálat során a szegénység következő indikátorait használok fel:

- szegénységi ráta (%) – x_1 ;
- szegénységi küszöb (euró) – x_2 ;
- relatív szegénységi rés (%) – x_3 ;
- regionális kohézió (%) – x_4 ;
- tartós munkanélküliség rátája (%) – x_5 ;
- korai iskolaelhagyók aránya (%) – x_6 ;
- születéskor várható átlagos élettartam (év) – x_7 ;
- Gini-koefficiens (%) – x_8 .

A rendelkezésre álló adatok miatt az elemzést a 2000 óta eltelt időszakra végzem el. A multikollinearitás tesztelése alapján kiderült, hogy a vizsgált tényezők

közül a szegénységi ráta, a Gini-koefficiens és a várható átlagos élettartam változók felírhatók a többi magyarázó változó lineáris kombinációjaként, így azokat a további elemzésekből kizárom. A többváltozós regressziószámítás alapján az egy főre jutó, vásárlóerő-paritáson számított GDP-re (Y_1), mint eredményváltozóra az alábbi regressziós egyenlet adódik:

$$\lg Y_1 = -5,391 + 2,713 \cdot \lg x_2 + 3,219 \cdot \lg x_4 - 1,534 \cdot \lg x_5.$$

(-1,786) (3,083) (3,178) (-3,211)

A humán fejlődésre (Y_2) adódó regressziós összefüggés a következő:

$$\lg Y_2 = -0,358 + 0,087 \cdot \lg x_2 + 0,046 \cdot \lg x_3 - 0,031 \cdot \lg x_4 - 0,023 \cdot \lg x_6.$$

(-4,270) (5,101) (2,131) (-2,204) (-2,333)

A fenti ökonometriai számítások alapján az alábbi következtetés fogalmazható meg.

6. tézis

Az ezredforduló óta eltelt időszakban a gazdasági növekedést szignifikánsan befolyásolja a szegénységi küszöb nagysága, valamint a munkaerőpiacra zajló folyamatok (regionális kohézió, tartósan munkanélküliek aránya). A humán fejlettséget a tudásszint, a jövedelmi szegénység és a munkaerő-piaci folyamatok (regionális kohézió) befolyásolják.

3.5. Az intragenerációs állami újraelosztás hatása

A piaci kapitalizmus szükségszerűen létrehoz egyenlőtlenségeket, melyek korrigálására szükségessé válik a redisztribúció (Vigvári 2005), mely a társadalmilag indokoltnak vélt és politikailag elhatározott jövedelemátcsoportosítások végrehajtását jelenti (Vigvári 2004). Cashin (1995) elemzése alapján feltételezésem, hogy a vizsgált országok esetén az 1990 óta eltelt időszakban a szociális és jóléti kiadások szignifikáns kapcsolatban állnak a gazdasági növekedéssel és a humán fejlettséggel. Ez a kapcsolat feltételezésem szerint pozitív, csakúgy, mint Cashin vizsgálatában.

A hipotézis teszteléséhez eredményváltozóként az egy főre jutó GDP növekedési rátáját (Y_1), valamint a humán fejlődés növekedési ütemét (Y_2) használok. A magyarázó változók körét Cashin modellje alapján határozom meg, azért, mert ő volt az, aki a kormányzati kiadásokat először összetevőire bontva vizsgálta úgy, hogy közben a költségvetési korlátot is figyelembe vette. A vizsgálatba bevont magyarázó változók az alábbiak:

- a közberuházások GDP-hez viszonyított aránya (%) – IGOV;
- az egyes időszakok kezdeti GDP értékének természetes alapú logaritmusa

- INIT;
- a szociális és jóléti kiadások GDP-hez viszonyított aránya (%) – SOCSEC;
- a folyó adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya (%) – CURREV;
- a középiskolába beiratkozottak aránya a teljes középiskolás korú népességben belül (%) – EDUC.

3. táblázat: Gazdasági növekedésre és humán fejlődésre számított regresszió, 1990-2009

Bevont tényező változók	Egy főre jutó reál GDP növekedési üteme				HDI növekedési üteme			
	INIT	INIT, EDUC	INIT, IGOV, SOCSEC, CURREV	INIT, EDUC, IGOV, SOCSEC, CURREV	INIT	INIT, EDUC	INIT, IGOV, SOCSEC, CURREV	INIT, EDUC, IGOV, SOCSEC, CURREV
Konstans	0,152 (12,861)	0,057 (1,74)	0,115 (1,946)	0,037 (0,611)	0,028 (9,437)	0,028 (8,979)	0,063 (4,025)	0,063 (4,025)
IGOV	...	...	-	-	...	...	-0,008 (-1,750)	-0,008 (-1,750)
INIT	0,033 (8,272)	0,033 (8,742)	0,018 (3,293)	0,015 (2,996)	0,004 (5,720)	0,004 (5,325)	0,003 (2,524)	0,003 (2,524)
SOCSEC	...	...	0,056 (1,716)	0,087 (2,960)	...	...	0,032 (3,321)	0,032 (3,321)
CURREV	...	...	-0,083 (-2,798)	-0,073 (-2,693)	...	...	-	-
EDUC	...	0,001 (3,358)	...	0,001 (3,544)	...	-	...	-
F	68,424	51,026	15,343	20,559	32,722	28,352	20,711	20,711
F szign.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
Korrigált R²	0,477	0,599	0,544	0,716	0,383	0,368	0,720	0,720

Jelölés: ... Az adott változót nem vontam be a modellbe.

- Az adott változó hatása az eredményváltozóra nézve nem szignifikáns.

Forrás: saját számítás

Az optimális regressziófüggvényt négy lépésben határozom meg (3. táblázat). Először csak az egyes időszakok kezdeti GDP értékének logaritmusát vonom be a modellbe (3. táblázat első oszlopa), megvizsgálva, hogy a gazdasági fejlettség kezdeti szintje és a gazdasági növekedés milyen kapcsolatban állnak egymással. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a vizsgált országok esetén nem teljesül az abszolút béta-konvergencia, vagyis a magasabb kezdeti GDP értékhez magasabb növekedés tartozik. Második lépésben a GDP kezdeti értéke mellé a középiskolába beiratkozott tanulók arányát kifejező EDUC változót is bevonom (3. táblázat 2. oszlopa). A GDP vizsgálatokor az EDUC változó hatására a parciális regressziós együttható értéke nem változik, tehát a feltételes béta-konvergencia sem teljesül. A regressziós elemzés utolsó két lépésében valamennyi magyarázó változót bevonom a modellbe. Az egyik esetben az EDUC

változót is szerepeltetem (3. táblázat 4. oszlopa), a másikban nem (3. táblázat 3. oszlopa). A szignifikáns változókat tekintve a két modell azonos eredményre vezet. A GDP vizsgálatakor egyik esetben sem bizonyul szignifikánsnak a közberuházások átlagos arányát kifejező IGOV, viszont minden más bevont változó benne maradt a modellben. A szociális és jóléti kiadások nagyságát kifejező SOCSEC mindkét esetben szignifikáns pozitív kapcsolatban áll a gazdasági növekedéssel. Mivel mindkét változónak a logaritmus szerepel a modellben, meghatározható a két változó közötti rugalmasság értéke. A szociális kiadások összegének 10 százalékos emelkedésének hatására a gazdasági növekedés 0,56 (feltéve, hogy ki vannak szűrve a humán tőke eltérő fejlettségéből adódó hatások) illetve 0,87 százalékkal (ha nincsenek kiszűrve a humán tőke eltérő fejlettségéből adódó hatások) nő átlagosan a becsült modell szerint.

A humán fejlettség vizsgálatakor az utolsó két modellből a folyó adóbevételek GDP-hez viszonyított aránya (CURREV) lett kizárva. Az állami redisztribúció hatása ez esetben is szignifikánsnak bizonyul. A szociális és jóléti kiadások 10 százalékos bővülése a fejlettséget 0,32 százalékkal növeli.

7. tézis

Az intragenerációs állami újraelosztás, vagyis a szociális és jóléti kiadások növekedése szignifikánsan fokozza mind a gazdasági növekedést, mind a humán fejlődést. A szociális és jóléti kiadások tíz százalékos bővülése az egy főre jutó reál GDP átlagos növekedési ütemét mintegy 0,6-0,8 százalékkal, a humán fejlettséget pedig 0,32 százalékkal növeli.

4. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK FELHASZNÁLÁSI LEHETŐSÉGEI

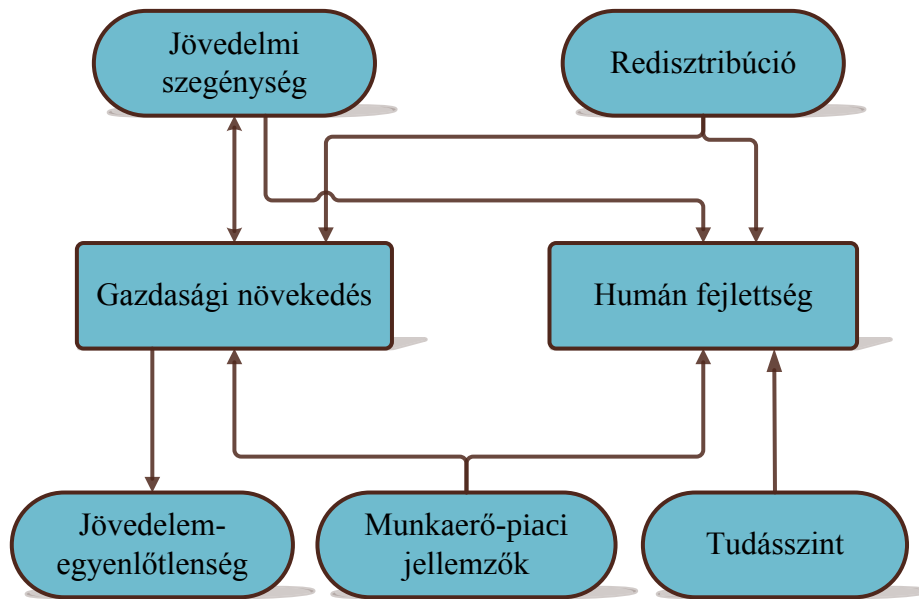
A kutatás főbb megállapításai publikációkban megjelentek, elősegítve ezzel a témával kapcsolatos további kutatásokat. Az eredmények további hasznosítása a gazdaságpolitikai döntések meghozatalában, a szociálpolitikai támogatások kidolgozásában, valamint az egyetemi oktatásban lehetséges.

A szegénység és a növekedés, illetve a humán fejlődés modellje a vizsgált átmeneti országokra vonatkozóan az 1990-től eltelt időszakra a 6. ábrán látható. Az ábra a vizsgált jelenségek közti szignifikáns kapcsolatokat jelzi.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy a gazdasági teljesítmény fokozása rendkívül fontos, hiszen azzal a jövedelmi szegénység (nemcsak a szegénységben élők száma, hanem a szegénység mélysége is) és a jövedelemegyenlőtlenségek mértéke is csökkenthető. A gazdasági növekedés fokozását elősegíthetik a munkaerő-piaci folyamatok, vagyis a tartósan munkanélküliek arányának csökkenése, vagy a regionális kohézió növekedése. Ezeken kívül a redisztribúció is fokozza a gazdasági növekedést. A jelenlegi nehéz gazdasági helyzetben rendkívül fontos annak világossá tétele, hogy az állami újraelosztás nem fogja

vissza a gazdasági teljesítmény növekedését, hanem éppen ellenkezően, elősegíti azt. Ha tehát a gazdaságpolitikai döntésekben a gazdasági növekedés fokozására tesznek kísérletet, akkor ezzel a céllal nem ellentétes a redisztribúció, a rászorultak számára a támogatások és a szociális juttatások nyújtása.

6. ábra: A szegénység és a növekedés, illetve fejlődés modellje a vizsgált országokban, 1990-től napjainkig

Forrás: saját szerkesztés

A szociálpolitikai és szubjektív szegénységkonceptiók közötti szignifikáns eltérés arra hívja fel a szociálpolitikai döntéshozók figyelmét, hogy a társadalom által szegénynek ítélt népességnek csak egy része jogosult a különböző támogatási formákra. Ez rendkívüli mértékben megnehezíti, vagy akár lehetetlenné is teszi a szegénységből való kitörést.

A kutatómunkám eredményeit a Miskolci Egyetem oktatójaként a Gazdaságtudományi Karon meghirdetett térség- és vidékfejlesztés, valamint gazdaság-szociológia című tantárgy keretein belül kamatoztatom. Ezen tárgyak keretében a szegénység, a gazdagság és a jövedelemegyenlőtlenségek vizsgálata fontos és releváns témakör.

5. A KUTATÁS JÖVŐBENI IRÁNYAI

A kutatás további fázisaiban célszerű lenne a szegénység és a gazdasági növekedés kapcsolatát *alacsonyabb területi szint* (NUTS0, NUTS2, megye) megválasztásával, illetve az időhorizont kitágításával is megvizsgálni.

A kutatás a *szegénységi koncepciók szélesebb körének* alkalmazásával tovább bővíthető. A gazdasági növekedés és a humán fejlődés szegénységre gyakorolt hatását a relatív szegénységkonceptió alkalmazásával is érdemes lenne megvizsgálni. Egy fejlődő országok körében végzett kutatás ugyanis kimutatta, hogy szemben az abszolút szegénységgel, amely a gazdasági növekedés hatására csökkenő tendenciát mutat, a relatív szegénység sokkal kevésbé érzékeny a növekedés változására (Ravallion – Chen 2009).

A szegénységkonceptiók összehasonlítása tovább bővíthető Magyarországon többi megyéjére és a többi vizsgált átmeneti országra. Így az esetleges eltérések valamennyi vizsgált ország esetén feltárhatóak lennének.

A kutatás további lehetséges iránya *az intragenerációs állami redisztribúció szegénységre, illetve egyenlőtlenségre gyakorolt hatása*. Érdemes lenne megvizsgálni, hogy a jelenlegi gazdaságpolitikák a jövedelmi szegénység csökkentését, vagy – a társadalmi elégedetlenségeket is gyakran megfékezni szándékozva – az egyenlőtlenségek mérséklését tekintik legfontosabb elérendő célnak.

A szegénység, mint probléma kezelésének módja adott országban függ a társadalom és a társadalomvezetés *szegénységről alkotott képétől*. Érdemes lenne tehát megvizsgálni, hogy a vizsgált kelet-közép-európai országokban a szegénységnek milyen a megítélése.

6. FELHASZNÁLT IRODALOM

- 224/2006. (XI.20.) Kormányrendelet.
- 329/2006 (XII. 23.) Kormányrendelet.
- Adams, Richard H. Jr. (2003) *Economic Growth, Inequality and Poverty*; Policy Research Working Paper, World Bank.
- Adelman, Irma – Cynthia T. Morris (1973) *Economic Growth and Social Equity in Developing Countries*. Stanford: Stanford University Press.
- Althusser, Louis (2008). *On ideology*. London; New York. Verso.
- Besenyei Lajos (2009) *A szegénység mint világprobléma*; Nemzetközi Konferencia a szegénységről Kelemen Didák atya halálának 265. évfordulója alkalmából, Miskolc.
- Cashin, Paul (1995) *Government Spending, Taxes, and Economic Growth*. IMF Staff Papers, 42 (2) 237-269. old.
- Chenerey, Hollis – Ahluwalia, Montek – Bell, C. L. G. – Duloy, John – Jolly, Richard (1974) *Redistribution with Growth*. New York: Oxford University Press.
- Dollar, David – Aart Kray (2001) *Growth is Good for the Poor*. World Bank Policy Research Working Paper # 2587, Washington DC, World Bank.
- Easterlin, Richard. A. (1995) *Will Raising the Incomes of All Increase the Happiness of All?* Journal of Economic Behavior and Organisation, 27 (1) 35-47. old.
- Fafchamps, Marcel – Shilpi, Forhad (2008) *Subjective welfare, isolation, and relative consumption*. Journal of Development Economics, 86, 43–60. old.
- Kanbur, S. M. Ravi (1987) *Measurement and Alleviation of Poverty: With an Application to the Effects of Macroeconomic Adjustment*. Staff Paper – International Monetary Fund, 34 (1) 60-85. old.
- Központi Statisztikai Hivatal (2008) *Létminimum 2007*. Budapest.
- Odekon, Mehmet (2006) *Encyclopedia of World Poverty*; SAGE Publications.
- Pareto, Vilfredo (1901) *Le nuove teorie matematiche*. Giornale degli economisti, 22, 235-252. old.

- Pareto, Vilfredo (1964) *Cours d'Économie Politique*. Genève, Librairie Droz.
- Poulantzas, Nicos (1978) *State, Power, Socialism*. London.
- Ravallion, Martin (2009) *Why Don't We See Poverty Convergence?* World Bank Policy Research Working Paper, 4974.
- Sen, Amartya (2003) *A fejlődés, mint szabadság*. Budapest, Európa Könyvkiadó.
- Szivós Péter (2005) *Laekeni indikátorok*. Budapest, „Metod” Műhely.
- Vigvári András (2004) *Pénzügy(rendszer)tan*. Budapest, KJK Kerszöv kiadványok.
- Vigvári András (2005) *Közpénzügyeink*. Budapest, KJK Kerszöv kiadványok.
- Világbank (1998) *Assessing aid: what works, what doesn't and why?*
- Weller, Susan C. – Romney, A. Kimball (1988) *Systematic Data Collection*. Qualitative Research Methods, 10, Sage Publications.
- Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa. www.ksh.hu.
- Magyar Nemzeti Bank adatbázisa. www.mnb.hu.

7. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉHEZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

1. Impoverishment in Northern Hungary. Business Studies, 2010, Volume 7, Number 2. pp. 121-146.
2. Adalékok a gazdaság teljesítménye és a szegénység közötti kapcsolatrendszer feltárásához. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 2010, VII. évfolyam, 1. szám, 56-70. o.
3. Subjective Poverty and Its Relation to Objective Poverty Concepts in Hungary. Social Indicators Research, DOI: 10.1007/s11205-010-9743-z
4. A szegénységi küszöb megválasztásának szerepe a szegénység definiálásában. XI. RODOSZ Konferenciakötet Társadalomtudományok, 373-390. o., ISBN: 978-973-88394-3-4. 2010. november 12-14.
5. Szubjektív szegénység Minnesotában – egy primér kutatás tapasztalatai. Pro Scientia Aranyérmesek Konferenciája, Budapest, 2010. szeptember 30 – október 3.
6. How has the effect of economic growth on income inequality changed in Eastern Europe since 1990? Szellemi tőke, mint versenyelőny „avagy a tudásmenedzsment szerepe a versenyképességben” – Tudományos konferencia – Komárno, Szlovákia, 2010. június 19. 750-760. old. /CD-kiadvány/ ISBN 978-963-216-270-6
7. Nicholas Barr: A jóléti állam gazdaságtana (szakirodalmi szemle). Pénzügyi Szemle, 2010, LV. évfolyam, 2. szám, 392-396. old.
8. The effect of economic growth and human development on income inequalities in Eastern Europe. Annual Meeting of the Midwest Sociological Society and the North Central Sociological Association, Chicago, USA, 2010. március 31 – április 3.
9. Elszegényedés Észak-Magyarországon. Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek, 2009, VI. évfolyam, 2. szám, 68-88. o.
10. The effect of economic growth on poverty in Eastern Europe. 1st International Scientific Conference in the Modern Public Affairs Management series; Revitalisation processes and local and regional development; Krakow, 2009. november 18 - 19.
11. The role of economic growth and income distribution in poverty in Eastern European countries. II. Nemzetközi Gazdaságtudományi Konferencia, Kaposvár, 2009. április 2-3. ISBN 978-963-9821-08-8, /CD-kiadvány/

12. Support or communal work? National and Regional Economics VII, Herľany, Slovak Republic; 2008. október 1-3., /CD-kiadvány/ 819-825. o.
13. Judgement of Poverty in Borsod-Abaúj-Zemplén County According to the Method of Systematic Data Collection. MicroCad 2008, 2008. március 20-21, 187-193. o. ISBN 978-963-661-812-4 Ö
14. Szegénység Kelet-Közép Európában. Doktoranduszok Fóruma, 2007. november 13. 166-172. o.
15. The evaluation of social programmes in Hungary. 2nd Central European Conference in Regional Sciences, 2007. október 10-13, Novy Smokovec, Szlovákia, ISBN 978-80-8073-957-7, 950-954. old.
16. Analysis of poverty using data reduction techniques. PhD Hallgatók VI. Nemzetközi Konferenciája, 2007. augusztus 12-18. ISBN 978-963-661-783-7 Ö; 365-370. o.
17. Ki a szegény? XXVIII. OTDK Doktorandusz Konferencia, 2007. április 26.
18. Poverty and attempts to handle the problem in Borsod-Abaúj-Zemplén county. MicroCad 2007, 2007. március 22-23., ISBN 978-963-661-742-4 Ö; 325-331. o.
19. A szegénység összetevői Borsod-Abaúj-Zemplén megye két kistérségében. Doktoranduszok Fóruma, 2006. november 9. 135-141. o.
20. The conditions of the Roma minority in Borsod-Abaúj-Zemplén county. Apáczai Napok, 2006. október 13., ISBN 978-963-7287-18-3; 142-146.o.
21. A szegénység összetevői Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. VI. Magyar Jövőkutatási Konferencia, 2006. október 6-7., ISBN 963 86670 6 0; 150-156. o.
22. A változó mintákhoz és szerepekhez való alkalmazkodás és a családi állapot összefüggése. Pannon Gazdaságtudományi Konferencia, Veszprém, 2006. június 2., ISBN 963 9696 02 1; 106-111. o.
23. A változó mintákhoz és szerepekhez való alkalmazkodás a roma kisebbség körében Magyarországon. Tavaszi Szél, Kaposvár, 2006. május 4-7., ISBN 963 229 773 3; 499-502. o.
24. A társadalmon kívül rekedt népesség integrációjának lehetőségei. Doktoranduszok Fóruma, 2005. november 9. 169-174. o.